

Art unlimited

İKİ AYDA BİR YAYIMLANIR, PARA İLE SATILMAZ, KASIM-ARALIK 2022, SAYI: 66, KAPAK: MARI SPIRITO FOTOĞRAF: BERK KIR

MARI SPIRITO

Merve Akar Akgün 10. yaşını kutlayan Protocinema'nın kurucusuyla bir araya geldi

NİHAT KARATAŞLI

Huo Rf *Huo Soruyor* köşesinde yakın zaman önce aramızdan ayrılan sanatçıyı anıyor

ÇARŞAMBA TOPLULUĞU

Shulamit Bruckstein'in serisi bu sayı Thomas Hirschhorn'un da katkılarıyla devam ediyor

XXY

Çınar Eslek ve Yekhan Pınarlıgil "top" kavramı üzerinde düşünüyorlar

Büyük resmi gören gözler: Protocinema 10 yaşında!

Röportaj: Merve Akar Akgün
Fotoğraflar: Berk Kır

2011 yılında Mari Spirito tarafından kurulan Protocinema kuruluşunun onuncu yılı vesilesiyle 4 Eylül-10 Ekim tarihleri arasında Beykoz Kundura'da Abbas Akhavan, Hera Büyüктаşçıyan, Banu Cennetoğlu, Ceal Floyer, Gülşah Mursaloğlu, Zeyno Pekünlü, Paul Pfeiffer, Amie Siegel, Mario García Torres'in yapıtlarını bir araya getiren *Bir Zamanlar Kavranamayan* adlı sergiyi gerçekleştirdi.

Algı ve kavrayış kavramlarının zaman ve mekânla olan ilişkisini çapraz sorgulamaya alan sergi bizi kişisel, yerel ve küresel ilişkilerimizi yeniden düşünmeye davet ediyordu. Protocinema'nın on yılını konuşmak üzere Mari Spritio ile bir araya geldik

Mari, sanat alanına nasıl girdin?

Sanat alanına sanatçı kapısından sanat yaparak girdim. Bir sanat okulunda okuyordum ve öğrenciliğim esnasında sergiler düzenlemeye başladım. Massachusetts College of Art'ın sergiler departmanında Jeffrey Keough adında çok özel bir insan vardı. Keough çok besleyici bir insandı ve çevresindekilere her zaman destekleyici şekilde davranırdı. O dönemde Jamaica Plains *loft*'ta küçük bir galeri açtım. Ortağımın ismi Mark olduğu için galerinin adını M&M koymuştuk. Galerilik bana sanat yapmak çok daha çekici gelince bu yolda yürümeye devam ettim.

Ne tür sanat yapıyordun?

Daha çok resim yapıyordum, figüratif soyutlama. Çok fazla arı ve beden parçaları resmederdim çünkü toplumsal sorunlar ilgimi çekiyordu. Arıların doğada kurdukları sistem de toplumsal sorunları anlatmak için uygundu: Kraliçe arı, işçi arılar ve bütün o ilişkisellik bana eleştiri yapmak için uygun görünürdü.

Okul hemen bittikten sonra New York'a mı taşındın?

Önce Boston'da kalıp *underground* bir sanat galerisi işlettim hem de başka bir sanat galerisinde çalıştım: Mario Diacono Gallery. Mario da Jeffrey gibi çok özel bir insandı, aynı zamanda benim mentorumdum. Mario İtalyan bir yazar ve küratördü. 60'larda Berkeley, California Üniversitesi'nde, İtalyan Edebiyatı dersleri vermişti. Max Mara grubun sahibi Achille Maramotti'nin koleksiyonunun küratörlüğünü yapıyordu. İlk başta kişisel bir koleksiyon olan Maramotti Koleksiyonu zamanla Max Mara'nın kurumsal koleksiyonuna dönüştü ve bugün Reggio Emilia'a yer alan kamusal bir kurum haline geldi. Her yıl *Max Mara Art Prize for Women*'ı düzenliyorlar. Mario ile çalışmak bana çok şey öğretti. O dönem çok fazla New York seyahati yapıyordum. 20'li yaşlarımın sonuna doğru temelli olarak New York'a taşındım.

Protocinema Türkiye'de daha evvel görülmemiş bir iş prensibi ve çalışma sistemiyle işliyor. Bu anlamda alanında tek diyebiliriz... Kurulduğu günden bu yana da başarılarla ilerliyor, öyle değil mi?

Bunu sorduğun için teşekkürler Merve. Protocinema tam olarak Amerikan stiline işleyen ve kâr amacı gütmeyen bir kurum. Netleştirmek adına açıklamak istiyorum. "Kamuya hizmet eden sanat kuruluşu" deyince çok geniş bir spektrumdan bahsediyoruz. Türkiye'de bu tip kurumlar genellikle bir patron ya da kurumsal bir şirket tarafından fonlanıyor. Örneğin, Arter, İKSV, SALT, İstanbul Modern, Sabancı Müzesi. Bu modelde bağışlar ve kararlar tek bir merkezden çıkıyor. Avrupa Birliği'nde büyük ölçekli "kamuya hizmet eden sanat kuruluş"ları devlet hibeleri ve vergilerle fonlanıyor. Bu durum kararları, hukuki hak ve sorumluluk sahibi vatandaşlar tarafından alındığına işaret ediyor. Amerika Birleşik Devletleri'nde ise bu tip kuruluşlar hem devlet hem de özel sektör tarafından fonlanıyor. Öte yandan ABD'de 60'lardan bu yana çok farklı kaynaklar tarafından fonlanan (hibeler, kitlesel fonlama, çoklu özel sponsorluk, izleyici ve katılımcı destekleri) kolektif ve sanatçılar tarafından yönetilen bağımsız mekânlar (*artist run space*) var.

Protocinema'nın modeli daha çok *artist-run space* tanımına yaklaşıyor. Bana göre Türkiye'de birçok insan bu farkın ne kadar belirleyici olduğunu bilmiyor. Protocinema'nın bir kurulu var. Kurul üyeleri her yıl hem maddi olarak hem de manevi olarak destek oluyor ve aldığımız kararlar hususunda rehberlik ediyorlar. Bir de katkı bazlı *International Commissioning Committee*'miz var. Kaynak geliştirme ve hibelere başvurma, zamanımızın ve enerjimizin büyük kısmını harcadığımız alanların başında geliyor. 2015 yılında *Emerging Curators* serisine başladığımızda ilk defa kitlesel fonlama yöntemlerine başvurduk. Ayrıca her yıl sonu insanlara ellerinden geldiği kadar Protocinema'ya destek olmaları üzere çağrıda bulunuyoruz. Bu bizim yola devam edebilmemiz için hayati önem taşıyor.

Latifa Echakhch, All those moments will be lost in time, like tears in rain, exhibition shot, 2015 © Latifa Echakhch and Protocinema

Trevor Paglen, Prototype for a Nonfunctional Satellite (Design 4_ Build 3), installation, Protocinema, 2013

Banu Cennetoğlu, IKNOWVERYWELLBUTNEVERTHELESS, 2015-ongoing. Installation. 24 helium inflated mylar balloons. Installation shot by Zeynep Firat © Banu Cennetoğlu. Courtesy the artist and Rodeo Gallery, London Piraeus..jpg adlı dosyanın kopyası

İstanbul'a ilk geldiğinde kimlerle tanıştın?

İstanbul'a ilk defa 2007'de geldim. New Yorklu sanatçı bir arkadaşım bana November Paynter'in telefon numarasını vermişti. November ile Şimdi'de bir kahve içtik ve o buluşmada bana peçeteye bazı sanatçı, küratör, galeri ve yazar isimleri yazdı. Sonra ben o insanlarla tanıştım. O zamanlar Platform'da raflarında sanatçıların materyalleri ve telefon numaraları olan küçük bir oda vardı, herkesi oradan arardım. Çok güzel zamanlar geçirdim. Burada sanat alanında olup bitenleri bu sayede anlamaya başlamıştım.

İlk çalıştığın sanatçılar kimlerdi?

Protocinema'nın ilk sergisi Itinerant/Rose Lord iş birliğinde Mario Garcia Torres'in New York, Lower East Side'da boş bir vitrine gerçekleştirdiği sergisiydi. Hatta Mario'nun *Bir Zamanlar Kavranamayan* sergisinde olma sebebi de bu sergiyle alakalıdır. Sene 2011'di. Amerika'da 2008 yılında yaşanan finansal krizi ardından batmış çok fazla şirket vardı. Biz de Mario'yu bu terk edilmiş dükkânlardan birinde sergi hazırlaması için davet etmiştik. Mario, başka bir sanatçı olan Martin Kippenberger hakkında harika bir yapıt üretti. Yunan adalarından biri olan Syros'ta bulunan çimento binaların kalıntılarından sanal bir müze kurdu. Bu anti-müzececilik taraftarı, her katmanı yaratıcılıkla dolu *What Doesn't Kill You Makes You Stronger* adlı yapıt bana başlamak için doğru bir yerde olduğumu hissettirmişti.

Protocinema İstanbul'daki ilk sergisini ise Dan Graham ile yaptı. Ana fikir benim -kişisel olarak- hem de İstanbul'daki sanat topluluğunun faydasına kamusal alanla ilişkimizi genişletecek bir sergi yapmaktı. Aynı yıl genç sanatçılarla da bir sergi düzenledik: Özgür Atılğan, Marc Van Yetter, Onur Ceritoğlu, Joseph Redwood-Martinez. Bu sergi bir bakıma *Emerging Curators* serisinin yolunu açmış oldu.

İlk başta kurduğum sistemde yılda dört sergi vardı: iki sergi İstanbul'da iki sergi New York'ta. 2015'te *Emerging Curators* serisiyle gerçek potansiyelleri fark etmeye başladığımı ve daha derin şekilde çalışmak istediğimi anladım.

Sonra yavaş yavaş New York'a daha az gitmeye başladım. Yılda dört sergi yapmaya çalışmak hem çok yorucu hem de çok pahalı oluyordu. Zamanla daha az ama daha iyi sergiler yapma fikrine yaklaştım. 2013'te açtığımız Trevor Paglen sergisi İstanbul ve Amerikalı sanatçılar arasında kurulan söylem açısından bir dönüm noktasıydı. Böylece İstanbul ve New York dışında yerlerde de çalışmaya başladım. 2015'te Hale Tenger ile büyük bir sergi yaptık, benim çok önem verdiğim bir projeydi. Hale gibi saygı duyulan bir sanatçıyla çalışmak heyecan vericiydi. Sergiden yıllar sonra bile New Yorklular'dan inanılmaz geri dönüşler aldığım bir sergi oldu. Çalışma modelimiz yıllar içerisinde değişti. Her zaman bir amaç uğruna koşullar neyi gerektiriyorsa o şekilde ilerleyerek çaba sarf ettik. Hale, *İçeri girmedik çünkü hep içerideydik/Dışarı çıkmadık çünkü hep dışarıydık* yerleştirilmesiyle New York'ta gerçek bir kayma yarattı. Çok psikolojik bir yaklaşımla Türkiye'nin bir dönemime ışık tutuyordu. Bu bakış insanların genel olarak Türkiye'ye dair olan fikirlerinden çok farklıydı ve izleyicide çok büyük etki yaratmıştı.

New York'tan sonra İstanbul sana çok bakir geldi mi?

İstanbul'a taşınmadan önce New York, İstanbul arasında dört yıl boyunca gidip geldim. İstanbul'a taşınma kararı benim için aniden alınmış bir karar değildi, üzerinde dikkatlice düşünüp alınmış bir karardı. O dönem su aktivistleriyle çalışıyordum (Su Platformu) Türkiye'de gezerek insanlarla suyun özelleştirilmesi ve ticarileşmesi üzerine konuşuyordum. O sırada aktivistlerle ve öğretmenlerle tanıştım. Buraya taşınmadan önce nereye geldiğimi biliyordum. Naif ya da yanlış bilgilendirilmiş değildim.

Bir Zamanlar Kavranamayan sergi ekibi sanatçılarla birlikte Beykoz Kundura'da. Fotoğraf: Ayşe İdil İdil

İstanbul'da sergilerin yapıldığı mekânları nasıl keşfettin?

Sanırım benim mekân bulmak için kullandığım en iyi yöntem yürümek, keşfetmek, kapıyı çalmak ve insanlarla konuşmak oldu. Çünkü ben yürürken gözlerim hep içi boş olan mekânları arar, kiralık-satılık ilanlarına gözüm takılır ve metruk bir mekân görsem hemen içine dalarım. Bunu sürekli yapıyorum... New York'ta da aynı şekilde... 2008 finansal krizinin ardından New York'ta çok sayıda boş mekân vardı. Ahmet Öğüt için mekân ararken boşaltılmış emlak ofisleri, seyahat acentaları, hukuk büroları bulduk. Sanırım buradaki en önemli nokta sanat yapıtı için anlamlı olabilecek uygun mekânı bulabilmek. Yapıt ve mekân arasındaki ilişkiyi dokumak. Kimi zaman yapıta göre mekân aranır kimi zamanda çok iyi mekân bulunur ve sanatçı mekâna göre üretir.

Çalıştığın mekânlar arasında en ilginç olanı hangisiydi?

Mike Nelson sergisini yaptığımız Gürün Han olabilir. Ghaith Mofeed o sıralar bizimle çalışıyordu ve Mike ile yürürlerken buldular o mekânı.

Bugünün sanat ekosisteminde Protocinema nereyi dolduruyor ve sana göre sorumlulukları neler?

Bu kadar küçük bir oluşum için çok büyük bir soru bu! (Gülüyor.)

Benim Protocinema'yı kurma sebeplerimden biri çoğulcu bakışı destekleyebilmektir. İnsanlara başka opsiyonlar da olduğunu gösterebilmektir. Hiçbir alternatif seçeneğin olmadığı durumlar beni yeni ihtimalleri de barındıran bir sistem düşünmeye itti. 1960'lardan bu yana mekâna özgü işlerin çoğalması ve mekânın yapıta etkisi çok daha belirginleşti. Ben o dönemde yetiştim. Benim sanata olan ilgim de zaman ve mekân algım da o dönemde gelişti. Bana göre Protocinema'nın rolü daha evvelden hayal edilmemiş imkânları dahil ederek yeni bakış açıları yaratmak.

Bazen çok etkileyici bir bütçesiz bile üretilmiş olabilir.

Ben ilk geldiğimde beni en çok çarpan şeylerden biri de birçok sanat yapıtının maddeselliği oldu. Tıpkı Banu Cennetoğlu'nun bize söylediği gibi; "gerçekten özgün ve maksatlı fikirler maddeselliğe gerek duymazlar." Bu noktada maddesizleşme durumu benim her zaman çok ilgimi çekmiştir. Bir şeyin iyi olması için yüksek bütçeli ve süslü olmasına gerek yoktur. Sonra ben burada uzun süre kalmaya başladıkça işler değişmeye başladı. Birçok yeni galeri ve müze açılmaya başladı. Bu muhteşem çok mutluym. Bu noktada şunu düşünüyorum, bu çift taraflı bir durum... Bizim bu kurumlara çok ihtiyacımız var ama onlar olmadan da yolumuzu bulabiliriz. Umarım soruna yanıt verebilmişimdir.

Rolün ve sorumlulukların kapsamında Protocinema'nın da adını aldığı Werner Herzog *Cave of Forgotten Dreams* adlı belgeselindeki bir diyalogdan hareketle neden bu ismi seçtiğin ya da nasıl bir yolda yürümek istediğin son derece açık olarak ifade edilmiş diye düşünüyorum. Bugün burada olman ve tüm yaptıkların seni de "proto" insan yapıyor sanki...

Doğru. (Gülüyor.) Bazı insanlar şeyleri başlatmak konusunda maharetlidir. Bazıları da başlamış bir şeyi devam ettirme konusunda... Bazıları da çok iyi iş bitiricilerdir. Ben genellikle işleri hep farklı şekillerde yürütürüm. Bu konuda yapabileceğim bir şey beynim o şekilde çalışıyor. Bu da işin bir parçası olabilir ama yeni bir şey denerken o kadar zevk alıyorum ki... Bütün yeni fikirlerin ortaya sürüldüğü bir ortamda onları hayata geçiren insan olmak beni ben yapan en önemli özelliklerden biri. Protocinema ismini seçerken de benim beynimizin ve kalbimizin içerisinde olanları fiziksel dünyada temsil etme ve başka insanlara aktarma arzumu hakikaten yansıtabileceğine inandım. Bu yüzden PROTOZINE'deki yazımda da yer verdiğim Olivia Laing alıntısından çok etkileniyorum çünkü belki seni hiç tanımayacağım ama yaptığın dergi hayatıma dokunuyor. Hiçbir zaman hikâyeni bilmeyebilirim ama bu yaptığın şey bana yardımcı oluyor. Çok mu idealist duyuluyor? Evet, ben kasıtlı olarak sürekli her şeyi daha iyi yapmaya çalışıyorum.

Sanatın belki de yapamayacağı pek çok şey var. Ölülerini geri getiremez, bozulan arkadaşların arasını düzeltemez, AIDS'e çare olamaz ya da iklim değişikliğini durduramaz. Ama yine de sanatın birtakım olağanüstü işlevleri var. İnsanlar arasında -hatta birbirini hiç tanımayan ama birbirinin hayatlarına dokunan ve zenginleştiren insanlar arasında- müzakere etme yeteneği var. Samimiyet kurma becerisi var. Yaraları sarabilme, hatta daha da iyisi tüm yaraların iyileştirilmesi gerektiğini ve tüm yara izlerinin de çirkin olmadığını gösterebilme yetisi var.*

Bu söylediğin bana son zamanlarda duyduğum bir öğretiyi olan *Human Design*'i hatırlattı. Bu öğretiye göre hepimizin bir tasarımı var ve ancak tasarımı dahiinde bir şeyler yapabiliyor, başarabiliyoruz... Buna inanıp inanmamak bir yana insanların başlarına gelen bir durumu kavrayabilmek adına bazı bilgileri bilmele-ri ve belki de durumu normalleştirmeleri çok rahatlatıcı olabiliyor.

Evet, mesela bizim alanımızda çalışırken de ben bir konuda iyi olmadığımı biliyorsam yapmak için kendimi paralamak yerine o konuda iyi olduğunu düşündüğüm birini işe alabilirim. Bu kişi çok yetenekli bir yazar olabilir, Alper Turan gibi, ve ben yazar olmadığımı göre bunda bir sorun yoktur! Yaptığım diğer işlerde iyi olmam benim için yeterli. Benim zihnim daha çok büyük resmi görmeye meyillidir, detayları değil. Son çalışmalarımızın eş zamanlı şekillerde New York, İstanbul, Puerto Rico, Guatemala City, Seoul ve Bangkok'ta gerçekleşmeleri bana göre o kadar anlamlı o

Bir Zamanlar Kavranamayan sergisi aynı zamanda henüz bilmediğimiz şeylerin üstesinden gelmekle ilgili. Bilmediğin bir şeye karşı nasıl davranabilirsin? Bu belki de bizim her gün yaptığımız bir şey mi?

Mario García Torres, In Head-On...
2004, from Spoiler series. N.d.
9 Silkscreen ink and acrylic paint
on linen, each 40 x 30 cm.
© Mario García Torres.

kadar doğal ki... Bugünlerde evrensel, global, ulusal gibi pek çok tuhaf kelime kullanılır oldu işte burada da insanların beyinlerinin ne kadar farklı düşünme şekillerine sahip olabildiklerinin bir başka izahı. Mesafe koymak, uzaklaşmak benim içim ama detay odaklı bir iş, asla beceremem. İşte önemli olan da insanın kendinin farkına varıp ona göre kararlar verebilmesi. Ve gerektiği yerde yardım alabilmek de çok önemli.

Bu süreçten öğrendiğin en kıymetli şey ne oldu?

Hepimizin bildiği gibi, eğer biri krizdeyse herkes krizdedir. Her şeyi yoluna koymak sizin görevinizmiş gibi hissederseniz bu bir süre sonra içinden çıkılmaz bir hal alır. Kişisel ve profesyonel olarak önemli şeyleri açığa çıkarmaya başlarız. Bunun kendimizle ya da bir başkasıyla olan problemlerden dolayı yapmayız. Daha çok neye ihtiyacınız olduğunu duyabilmek için sessiz olmak gibi... Zaten eğer hepimiz bunu yapabiliydik bugün bambaşka bir dünyada yaşıyor olurduk.

İstanbul nasıl evine dönüştü?

Konuştuklarımızla da ilintili aslında. İlk başta İstanbul bana tanıdık ve konforlu geliyordu. Akdeniz ülkesi olduğu için İtalyan köklerinden beslenebileceğim bir yer olduğunu düşünüyordum. İnsanlara dokunmak, sarılmak, yüksek sesle konuşmak gibi bana ait olan özellikleri çevremdekilerle rahatça paylaşabileceğim bir yerdi. İstanbul'a geldikten yıllar sonra Alt Bomonti'de Gökcan Demirkazık ile çalışırken, Türkiye'ye gelişimle ilgili bir sohbetimiz oldu. Türkiye'de yaşamayı seçmek, kız kardeşimin ve ailemin deneyimleriyle yüzleşmenin bir yolu olabileceğini konuştuk. Kız kardeşim *Moonies* olarak da bilinen The Unification Church tarikatına mensup. Türkiye'deki sosyal durumun totaliter tarafının benim kişisel tarihimle doğrudan bir ilişkisi olduğu anlamına gelebilir. Aile yapımızın temelinde kriz vardı. 20'li yaşlarımın başında zihin kontrolüyle ilgili bilgiler öğrenmek gerçekten korkunçtu. Tanıdığımız bir insanın böylesi bir deneyimden geçiyor olması, kafa yapısının nasıl değiştiğine şahitlik etmek çok belirleyici ve kalp kırıcıydı. Böyle durumlarda mücadele etmek için var olan taktikler genellikle hep birbirine benziyor. Öte yandan, bugün olduğumuz kişi olmamızın sebepleri var. Var olan özümüze katmanlar ekleyerek yaş alıyoruz. *Bir Zamanlar Kavranamayan* sergisi aynı zamanda henüz bilmediğimiz şeylerin üstesinden gelmekle ilgili. Bilmediğin bir şeye karşı nasıl davranabilirsin? Bu belki de bizim her gün yaptığımız bir şey mi?

Gezi, patlayan bombalar, değişen yönetimler ve baskılar... Bunca olumsuzluğa rağmen seni burada tutan nedir?

Ben buraya hayatım için geldim. Nasıl 9/11'den sonra New York'u terk etmediysem İstanbul'u terk etmeyi de hiç aklımdan geçirmedim. Burası benim evim dolayısıyla burada kaldım. Eğer bir yer gerçekten eviniz olmuştaysa orayı terk edemezsiniz. Tıpkı bir ilişkide olması gerektiği gibi zor zamanlarda daha fazla asılırsınız.

Senin röportajlarını okuyorum, başka insanların röportajlarını okuyorum, makalelere bakıyorum, insanları izliyorum... Geçtiğimiz yılların toplam bir okumasını yapsam şunu anlarım: Gez, gör, git, gel, her yerde ol, daha fazla deneyimle! Bundan neredeyse 15 yıl önce Jérôme Sans ile bir röportaj yapmıştım. O zamanlar ben Türk biri olarak Fransa'da yaşıyor Jérôme ise Fransız biri olarak Çin'de yaşıyordu. O zaman bana "işte bu harika, bu dünyanın geleceği! Türkiye-Fransa-Çin üçgeninde çokuluslu bir iş yapıyoruz" demişti coşkuyla. Sonra yaşana iklim krizi ve pandemi bütün bu dünya görüşünü bitirdi sanıyordum. Az seyahat, çok dikkat, lokal olmak, global düşünmek ve en önemlisi doğaya karşı sorumluluklarımızı unutmamak. Ama şu an pandemi kuralları azaldıkça insanların yine gerekli/gereksiz sürekli seyahat ettiklerine şahit oluyorum. Tam da çevrimiçi toplantılar bu sınırları kaldırabilir derken dünya nereye gidiyor çok anlayamıyorum. Sen bu kafa karışıklığı konusunda neler düşünüyorsunuz? Nasıl lokal kalarak global olabiliriz?

Daha az seyahat etmemiz konusunda kesinlikle sana katılıyorum. Ben kendi adıma seyahatlerimin frekansını düşürüp sürelerini uzatmış olmaktan memnunum. Bağlantılılık kavramı (*interconnectedness*) çok önemli ve bu yüzden 2020'de *A Few in Many Places*'i yaptım. Bu projede ana fikir hem lokal hem global kalarak arada bir denge oluşturmaktı. Fizikseliği muhafaza ederek bağlantıda kalmak ama yeni yollar keşfederek. Sadece çevrimiçi değil ama sadece giderek değil tam da arasında bir yerde olabilmek. 2020'de pek fiziksel bir şey yaşamadık ne açılış ne yemek ne de sıcak bir sarılma yoktu hayatımızda. Çok uzun zaman böyle kalınca yaptığımız projede hem olduğumuz yerde kalmak hem de söylemimizi global tutmak istedik. Bana neden bu şehirleri seçtiğim hep soruluyor ve yanıt çok basit: İlişkiler beni buralara yönlendirdi.

Hale, İçeri girmedik çünkü hep içerdeydik/Dışarı çıkmadık çünkü hep dışarıydık yerleştirmesiyle New York'ta gerçek bir kayma yarattı. Çok psikolojik bir yaklaşımla Türkiye'nin bir dönemime ışık tutuyordu. Bu bakış insanların genel olarak Türkiye'ye dair olan fikirlerinden çok farklıydı ve izleyicide çok büyük etki yaratmıştı.

Hale Tenger, We didn't go outside we were always on the outside
We didn't go inside we were always on the inside, 1995, NYC, 2015

Mari with Mario Diacono

AFIMP 2020, İstanbul - Burak Delier, Maya, video, installation shot 2, 2020 © Burak Delier and Protocinema

Mari with Hale Tenger

Bazı şeyleri öngörmekte yetenekli olduğunu söyleyebilirim.

İşleri, projeleri hiç sorgulamadan tam da yapılması gerektiği gibi yaptığımız zaman bir şeyler eksik kalıyor. Her zaman sorular sorarak ilerlemeliyiz gibi düşünüyorum. Neden? Bu neden olmadı? Buradan nasıl devam edilebilir? Merak edip kapıyı açmak, duvarın arkasına bakmak ya da arka bahçeye gitmek... Bu şekilde bakmak, bakınmak ve bilmediğimizi bulmaya çalışmak çok önemli diye düşünüyorum. *Bir Zamanlar Kavranamayan*'da olan işler de aynı şekilde: Sürekli değişiyorlar. Bazen de bizim bilmediğimiz şekillerde değişiyorlar. Sıcaklıktan düşen patates, suda yüzen parçalar... Paul Pfeiffer'ın tavukları hâlâ onları yakalamamızı bekliyorlar. (Kahkaha atıyor.)

Koleksiyonerlikle ilgili görüşlerini merak ediyorum. Yıllar içerisinde sanat koleksiyonerliğe yaklaşımında değişiklikler oldu mu?

Benim sanat koleksiyonum yok. Bir koleksiyon beni etkiliyorsa bu bir eserin beni etkileme şekline çok benziyor. Çünkü bu bütünlük bir kişi hakkında özel bilgiler içeriyor. Başka türlü olamayacak bilgiler.

Seni sanatta asıl ilgilendiren nedir?

Sanatta özellikle bilmediğim bir şeyi öğrenmeyi ve bağlanmayı önemsiyorum. Sanatı hissetmek kıymetli. Bir sanat eserinin karşısında durmaya başladıktan bir süre sonra onu hissetmeye başlarsın ve düşünürsün. Ama önce hissetmen gerekir.

Sanatı parasal anlamda değerli kılan şey nedir?

Saniyorum önemli olan insanların sanatı desteklemek için para vermeleri. Çünkü bu bütünlük bu diyalogların oluşabilmesi için alan açıyor. Eğitim çok önemli. Bu nedenle hamilik çok önemli, bu sayede pek çok konuda var olan koşulları geliştirebiliyor ve konular hakkında derinleşebiliyoruz. Günün sonunda bu dahil olan herkesin hayrına bir durum oluyor.

Küratöryel yaklaşımını nasıl tanımlarsın?

Görebildiğin üzere ben kimsenin gücüyle iktidar kurmadığı ve herkesin eşit şekilde işe dahil olduğu ortamları kurmaya gayret ediyorum. Herkesin bir araya gelip oturup konuşabileceği ortamları seviyorum. Karşılıklı bir ilişki ve eşitlenmiş sorumlulukla gerçekleşen işlere inanıyorum. başlanmış oluyor. Ben sanatçılarla olan ilişki-rimi hep bu şekilde başlattım.

Adrian Paci, *Interregnum*, 2017, videostill, courtesy kaufmann repetto, Milan, New York, Protocinema, Istanbul, NYC

Diner Noire, Tristan Bera, Dominique Gonzalez-Foerster with the exclusive participation of Catherine Robbe-Grillet and Beverly Charpentier, 2014, Protocinema, Istanbul

(Sağ) Hera Büyüktaşçıyan, *Skin Deep* (research image), 2021. Sculpture, carpet and wood. Installation shot by Zeynep Firat © Hera Büyüktaşçıyan and Protocinema. Courtesy the artist and Green Art Gallery, Dubai.

Sana göre sanatın insanı değiştirme gücü var mı?

Evet.

Bütün iyi sanat yapıtlarının müzelerde gösterilmesi gerektiği fikrine katılıyor musun?

Bu çok karmaşık bir soru. Çünkü bir yapıtın gelecek jenerasyonlar için korunma altına alınması elbette çok önemli. Ama kim için kimin tarafından korunuyor olduğu çok karmaşık sorular. Eserlerin ait oldukları ülkeleri gönderilmesi ve kültürel miras konularında son zamanlarda büyük değişiklikler oluyor. Artık "müze" ve "koleksiyon" kelimelerini yeniden tanımlamamız gerekiyor.

Sanat fuarlarına yaklaşımın nasıldır?

Bence her zaman iyi sanatın hayatını değiştirebilecek iyi bir deneyim olduğunu kötü sanatın ise hakiki bir kötü deneyim olduğunu aklımızda tutarak sanat fuarlarını iyi sanat fuarları ve kötü sanat fuarları olarak ayırabiliriz. En temel seviyede bir sanat fuarı galerileri ve sanatçıları desteklemek için vardır. İyi bir sanat fuar bu temel ihtiyacı giderendir. Bir galericinin sanatçısını desteklemek için var olan tek değil ama önemli bir mecradır fuarlar. İyi yapıldığında gerçekten hayat değiştirici bir yere sahip olabilir. Ben İstanbul'un iyi bir sanat fuarına ihtiyacı olduğunu inanıyorum.

Art Angel London'un Protocinema için bir esin kaynağı olduğunu söylemiştin. Onlar nasıl işliyorlar ve Protocinema ile farkı nedir?

Onlar sıradışı projeleri muhteşem mekânlarda gerçekleştiriyorlar. Sanatçılarla çok özel ilişkiler kuruyorlar. Londra'nın bambaşka lokasyonlarında yaptıkları çalışmalarda çok başarılılar. Protocinema Art Angel'dan çok farklı çünkü benim bambaşka bir düşünme şeklim ve vizyonum var. Art Angel daha çok Londra ve BK'ta çalışıyor, biz dünyanın her yerinde çalışıyoruz. Art Angel devlet tarafından da desteklenen 40 senelik bir oluşum ve büyük miktarlarda kitlesel fonlama yapıyorlar ve ona göre bir ekipleri var. Benim ise minik bir bütçem ve minik bir ekibim var. Son olarak Protocinema bu güzel gelenekten etkilenirken onu hem genişletiyor hem de yanıtıyor. Örneğin, bizim *A Few In Many Places* adlı çok şehirli sergimiz sergilemeye dair tamamen yeni bir ağ yaratıyor, eminim bunun örneklerine yakın zamanda şahit olacağız.

Bugün sanat dünyasında sana esin kaynağı olabilecek beğendiğin yakından takip ettiğin oluşumlar neler?

David Byrne'ün *Reasons To Be Cheerful*'unu çok seviyorum! Çoklukla sanatçıları takip ediyorum. Sanırım bireyleri takip etmeyi kurumları takip etmekten daha anlamlı buluyorum. *A Few In Many Places*'ı yapmadan hemen önce bir *micro summit* düzenledim, pandemi koşullarında. Sanırım olan şey küçük kurum ve inisiyatiflere bakmaktı, ne yaptıklarını öğrenmek adına. Sen bana bu soruyu sorana kadar fark etmediğim bir şeyi fark ettim: Bireyler kurumlardan ayrışıyorlar ve ben daha çok bireylerin yolculuklarıyla ilgileniyorum.

Esin kaynakların neler?

Her zaman aynı yanıt oluyor ama sanatçılar! İnsanlar. Sanatçılar. Yaratıcı iş arkadaşları.

Sana "Protocinema 10 yaşında" dediğim zaman zihninde ilk ne canlanıyor?

Her şeye yeni başlıyordum gibi hissediyorum!

Protocinema için sırada ne var?

Protocinema'nın gelecek *Emerging Curator Series* sergisi 2022'nin başlarında Lila Nazemian tarafından gerçekleştirilecek. İlkbaharda New York'ta Hera Büyükaşçıyan ile sipariş edilmiş bir işi gösteriyor olacağız. Ayrıca şu an söylemeyeceğim bazı sürprizlerimiz olacak.

Türkiye'de sana ve paylaştığın vizyona sahip olduğumuz için şanslıyız.

Teşekkürler Merve. Bu hissimiz karşılıklı. Burada ve New York'ta çalışabilmek gibi inanılmaz kıymetli bir imkâna sahip olduğum için ben de kendimi çok şanslı hissediyorum. 🌸

* *The Lonely City: Adventures in the Art of Being Alone*, Picador, 2017, s. 280. (*Yalnız Şehir: Yalnız Olma Sanatındaki Maceralar*. Çev. Gizem Gözde Uçar, İthaki Yayınları, 2018.)

(Sol) AFIMP 2020, Protozine, with texts by Fawz Fabra, Adam Kleinman, Asli Seven, Abhijan Toto and Ipek Ulusoy Akgül

(Sağ) Mike Nelson, PROJEKTÖR (Gürün Han), 2019, commissioned and presented by Protocinema, Istanbul with support Henry Moore Foundation Alserkal Arts Foundation Galleria Franco Noero

(Alt) Köken Ergün, Young Turk, 2016, Video installation, Protocinema for Garage Moscow.

EMİN METE ERDOĞAN

Milattan Sonra 4.000.000.000

9 Aralık 2021 - 3 Şubat 2022

İstanbul

CEM SONEL

Bir ve Sıfır İki Eder

21 Aralık 2021 - 3 Şubat 2022

İstanbul

ANNA LAUDEL
İSTANBUL | DÜSSELDORF
www.annalauedel.gallery

Kazancı Yokuşu No: 45, Gümüşsuyu Mah. Beyoğlu
T: +90 212 243 32 57 info@annalauedel.gallery